

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 vtrum in veteri lege fuerint conuenienter posita præcepta prohibitiua de
vitijs oppositis prudentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

liter opprimit rationem, ne prodeat in actu. In predi-
ctis autem vitijs aliquis vitus rationis est, licet inordi-
natus; unde, praedicta vitia non oriuntur directe ex
luxuria. Quod autem *Philosophus Venerem
dolosam appellat, hoc dicitur secundum quandam si-
militudinem, in quantum, scilicet hominem subito
furripit, sicut & in dolis agitur: non tamen per astu-
tias, sed magis per violentiam concupiscentiae, & de-
lectationis. Unde & subdit, quod Venus furatur in-
tellectum multum sapientis.

In eo citato
in argum.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex insidijs
agere, ad quandam pusillanimitatem pertinere vide-
tur. Magnanimus enim in omnibus vult manifestus
esse, vt *Philosophus dicit in 4. Ethico. & ideo quia su-
perbia quadam similitudinem magnanimitatis habet,
vel fingit, inde est, quod non directe lex superbia hu-
iufmodi vitia oriuntur, quae vtuntur fraude, & dolo.
Magis autem hoc pertinet ad auaritia, quae propria
utilitatem quarit, parumpendens excellentiam.

Lib. 4. Ethic.
3. 10. 5.

AD TERTIUM dicendum, quod ira habet sub-
itum motum. Unde praecipitater agit, & absque con-
silio, quo vtuntur praedicta vitia, licet inordinate.
Quod autem aliqui insidijs vtantur ad caedes aliorum, non
puenit ex ira, sed magis ex odio: quia iracundus appetit
esse manifestus in nocendo, vt dicit *Philo. in 2. Rhet.

Lib. 8. c. 4. de
clinando ad
f. co. 6.

QVAESTIO LVI.

De praecipis pertinentibus ad prudentiam, in
duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de praecipis
pertinentibus ad prudentiam.

ET CIRCA hoc queruntur duo.

- ¶ Primò, De praecipis pertinentibus ad
prudentiam.
- ¶ Secundo, De praecipis pertinentibus ad vitia opposita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod praecipium
inter praecipia decalogi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod
de prudentia fuerit dandum aliquod praecipium
inter praecipia decalogi. De principaliori. n. virtute
principaliora praecipia dari debent, sed principaliora
praecipia legis sunt praecipia decalogi: cum ergo pru-
dentia sit principalior inter virtutes morales, vide-
tur quod de prudentia fuerit dandum aliquod pra-
ecipium inter praecipia decalogi.

¶ 2. Præ. In doctrina euangelica continetur lex ma-
xime quantum ad praecipia decalogi: sed in doctrina
euangelica datur praecipium de prudentia, vt Mat. 10.
Estote prudentes sicut serpentes: ergo inter pra-
cipia decalogi debuit praecipium de prudentia.

¶ 3. Præ. Alia documenta veteris testamenti ad pra-
cipia decalogi ordinantur: unde & Malach. ultimo,
dicitur. Mementote legis Moysi serui mei, quam man-
dauit ei in Horeb: sed in alijs documentis veteris tes-
tamenti dantur praecipia de prudentia, sicut Prou. 3.
Ne innitatis prudentiae tuae, & infra 4. c. Palpebrae tuae
praecedat gressus tuos: ergo & in lege debuit aliquod
praecipium de prudentia dari, & praecipue inter pra-
cipia decalogi.

SED CONTRARIVM patet enumeranti pra-
cipia decalogi.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra * dictum
est, cum de praecipis ageretur, praecipia decalogi si-

1. 2. q. 100. ar.
t. 4.

cut data sunt omni populo, in eam
matione omnium, quales ad naturalem
tinentia. Praecipue autem sunt de diuina
naturalis fines humanae vitae, quales
dis sicut principia naturaliter cogniti-
uis, ut ex supra * dictis patet. Prudentia
ci reafines, sed circa ea quae sunt ad
dictum est: & ideo non fuit conueniens
cepta decalogi aliquod praecipium
dentiam pertinens directe, ad quod
praecipia decalogi pertinent, secundum
est directiua omnium virtuosorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod
dentia sit simpliciter principalior omni-
tutibus moralibus, iustitia tamen prae-
cit rationem debiti, quod requiritur
ut supra * dictum est: & ideo principia
gis, quae sunt praecipia decalogi, magis
iustitiam, quam ad prudentiam pertinet.

AD SECUNDUM dicendum, quod
euangelica est doctrina perfectionis, &
quod in ipsa perfecte instrueretur
quae pertinent ad rectitudinem
sue sint ea, quae sunt ad finem. Et pro-
tuit in doctrina euangelica etiam de
cepta dari.

AD TERTIUM dicendum, quod
ctina veteris testamenti ordinata
calogi, ut ad finem: ita etiam conueni-
subsequentibus documentis veteris tes-
tamentis instruerentur de actu prudentia-
ea, quae sunt ad finem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in veteri lege fuerit conueniens pra-
cipium de vitio opposito prudentiae.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vt
teri lege fuerit in conueniens pra-
cipium de vitio opposito prudentiae
bitiua proposita de vitio opposito
nuntur. n. prudentia non minus
est oppositio ad ipsam, sicut in
eius, quae illa, quae cum ipsa similitudinem
sicut astutia, & quae ad ipsam pertinet
prohibentur in lege dicitur. n. Leuit. 19.
lumniam proximo tuo. & Deut. 19.
sacculo tuo diuersa pondera, & de
& de illis vitijs, quae directe opponuntur
aliqua praecipia prohibita ad decalogi
¶ 2. Præ. In multis alijs rebus potest
emptione, & uenditione. In conueniens
dem in sola emptione, & uenditione
¶ 3. Præ. Eadem ratio est praecipium
& prohibendi actum vitij oppositi
K & prohibendi actum vitij oppositi
opposita vitia debuerunt in lege
ramen

SED CONTRARIVM patet per
RESPON. Dicendum, quod
iustitia maxime respicitur in
tur ad praecipium: quia iustitia est
bitum alteri, ut infra * dicitur. Aliter
ad executionem maxime communitur
quae est iustitia, ut * dictum est. &
fuit, ut praecipia prohibita dantur
sicut cum dolo, & frangere aliquod
ingerit, uel eius bona surripit.

AD PRIMVM ergo dicendum,

que directè opponuntur prudentia manifesta cõn-
trarietate, non ita pertinent ad iniustitiam, sicut exe-
cutione futuri. Et ideo non ita prohibentur in lege, si-
cut fraus, & dolus, quæ ad iniustitiam pertinent.

AD SECVNDVM dicendum, quod omnis fraus, uel
dolos commissus in his, quæ ad iniustitiam pertinet,
potest intelligi esse prohibita, Leuit. 19. in prohibi-
tione calumnie. Præcipue autem solet fraus exerceri,
& dolus in emptione, & uenditione, secundum
illud Eccl. 26. Non iustificabitur caupo a peccato la-
bionum. Propter hoc specialiter præceptum prohi-
bitum datur in lege de fraude circa emptiones &
uenditiones commissas.

AD TERTIVM dicendum, quod omnia præcepta
de actibus iustitiæ in lege data, pertinent ad execu-
tionem prudentia: sicut & præcepta prohibitiua da-
ta de furto, calumnia, & fraudulenta uenditione per-
tinent ad executionem astutia.

QVAESTIO LVII.

De iure, in quatuor articulis diuisa.

CONSEQUENTER post
prudentiam consideran-
dum est de iustitia.

¶ Circa quam quadri-
plex cõsideratio occurrit. Prima
est, de iustitia: secunda, de partib;
eius: tertia, de dono ad hoc perti-
nente: quarta, de præceptis ad ius-
titiam pertinentibus.

¶ Circa iustitiam uero considerã-
da sunt quatuor. Primò quidem,
de iure: scò, de ipsa iustitia: tertio,
de iustitia: quarto, de iudicio.

CIRCA primum queruntur
quatuor.

¶ Primò, Vtrum ius sit obiectum
iustitiæ.

¶ Secundo, vtrum ius cõuenienter di-
uidat ius naturale, & positium.

¶ Tertio, Vtrum ius gentium sit
idem quod ius naturale.

¶ Quarto, Vtrum ius dominati-
uum, & paternum debeat specia-
liter distinguì.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ius sit obiectum iustitiæ.

AD PRIMVM sic procedit.
Videtur, quod ius nõ sit ob-
iectum iustitiæ. Dicit enim Cel-
sus Iuriconsultus, quod ius est
ars boni, & æqui: ars autem non
est obiectum iustitiæ, sed p se ius
intellectuale, ergo ius non est
obiectum iustitiæ.

¶ 2 Præ Lex, sicut ¶ Isidorus di-
cit in lib. Ety mol. ius est species:
lex autem non est obiectum ius-
titie, sed magis prudentia: unde
& ¶ Philof. legispositiuam, partè
prudentia: ponit, ergo ius non est
obiectum iustitiæ.

¶ 3 Præ. Iustitia principaliter subii-

Acit hominem Deo. Dicit enim
Aug. in lib. de moribus Ecclesie,
quod iustitia est amor tantum Deo
seruiens, & ob hoc bene imperas
cæteris, quæ homini subiecta sũt:
sed ius nõ pertinet ad diuina, sed
solum ad humana. dicit enim
Isidor. in libr. Ety mol. quod fas
lex diuina est, ius autem lex huma-
na, ergo ius non est obiectum ius-
titie.

SED CONTRA est, quod ¶ Isido-
rus dicit in eodem, quod ius di-
cum est, quia est iustum: sed ius-
tum est obiectum iustitiæ. Dicit
enim ¶ Philofop. in 5. Ethic. quod
omnes talem habitum uolunt di-
cere iustitiam, a quo operatiui ius-
torum sunt. ergo ius est obie-
ctum iustitiæ.

RESPON. Dicendum, quod ius-
titia proprium est inter alias uir-
tutes, ut ordinet hominem in his
quæ sunt ad alterum. Importat e-
nim æqualitatem quandam ut ip-
sum nomen demonstrat. Dicunt
enim uulgariter ea quæ adæ-
quantur, iustari: æqualitas autem
ad alterum est. Aliæ autè uirtutes
perficiunt hominem solum in his,
quæ ei conueniunt secundum se
ipsum. Sic ergo illud, quod est re-
ctum in operibus aliarum uirtu-
tum, ad quod tendit intentio uir-
tutis quasi in proprium obiectum,
non accipitur nisi per compara-
tionem ad agentem. Rectum uero,
quod est in opere iustitiæ, etiam
præter comparationem ad agentem,
constituitur per cõparationem ad
aliud. Illud. n. in opere nostro di-
citur esse iustum, quod responderet
secundum aliquam æqualitatem
alteri, puta, recompensatio merce-
dis debite pro seruitio impenso.

Sic ergo iustum dicitur aliquid,
quasi habens rectitudinem iustit-
ie, ad quod terminatur actio ius-
titia, etiam nõ considerato qua-
liter ab agente fiat: sed in aliis uir-
tutibus non determinatur aliquid
rectum, nisi secundum quod aliqua-
liter fit ab agente. Et pp hoc specia-
liter iustitia præ aliis uirtutibus,
determinatur secundum se obie-
ctum, quod uocatur iustum: & hoc
quidem est ius. Vnde manifestum
est quod ius est obiectum iustitiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod conuenienter est, quod nomi-
na a sui prima impositione retor-
queantur ad alia significanda. Si-
cut nomè medicine, impossum
est primo ad significandum reme-
dium, quod præstat in infirmo ad
sanandũ, deinde tractum est ad signifi-
candã artẽ, qua hoc fit: ita et hoc
nomè ius, primo impositum est ad si-
gnificandum ipsã rẽ in sã: postmodum

Secunda Secunda S. Thomæ.

ab agente fiat, quo-
niam oportet confi-
derare potestiam agẽ-
tis. Nam non est ius-
tum creditori soluere
impotentem. Et si-
militer oportet circa
stantias alias ex par-
te agentis considera-
re ad iustitiam: nõ
enim tenetur occupa-
tus maioribus, & in-
uentus in tali loco
&c. debitum soluere,
ut patet.

Ca. 15. circa
mediũ te. 1.

Lib. 5. ca. 1.

Lib. 5. c. 3. in
princi.

Lib. 5. ca. in
prin. com. 5.

¶ Ad hoc dicitur, quod
dubium ex minore
intellectu litera pro-
cedit. Differentia si-
quidem prima inter
rectum secundum ius-
titiam, & alias mora-
les uirtutes, est, quod
rectum in aliis uirtu-
tibus constituitur in esse
recti cõmensuratione
ad operantem. Rectum
uero opus secundum
iustitiam constituitur in
esse recti cõmensuratione
ad alterum: ita quod
inter opera ipsa non
ut sunt a uirtutibus,
sed absolute, est dif-
ferentia hæc, quod nul-
lum opus dicitur tẽ-
peratum, nisi quia est
cõmensuratum opere-
ranti: & similiter, nul-
lum forte, iustum au-
tem uero dicitur, si est
cõmensuratum alteri.

¶ Ad id autem, quod
obicitur de opere
temperato hypocri-
tæ & similium, dicitur,
quod opus talium
pro tanto est temper-
atum, pro quanto est
cõmensuratum opere-
ranti, licet malin-
tentione. Non. n. spec-
tat ad huiusmodi
cõmensurationes or-
dinatio uultus operũ
ad bonum, uel malũ
finem, sed quis sit ter-
minus, ad quem refe-
runtur. I. operans,
uel alter.

¶ Ad id uero quod
ex parte iusti obicitur,
respondetur, quod
aliud est loqui de ius-
titiæ absolute, aliud
est loqui de execu-
tione, seu exhibitio-
ne iusti. Nos loqui-
mur de ipso iusto ab-
solute, quo scilicet
constituitur in esse
iusti, & dicimus de
cõmensuratione ad
alterum obiectum
uero loquimur de
executione iusti. Cre-
ditori namque cen-
tum aureorum iustum
est absolute, ut red-
datur centum au-
rei. An autem hic de-
bitor factus impotens

¶ Ad id uero quod
ex parte iusti obicitur,
respondetur, quod
aliud est loqui de ius-
titiæ absolute, aliud
est loqui de execu-
tione, seu exhibitio-
ne iusti. Nos loqui-
mur de ipso iusto ab-
solute, quo scilicet
constituitur in esse
iusti, & dicimus de
cõmensuratione ad
alterum obiectum
uero loquimur de
executione iusti. Cre-
ditori namque cen-
tum aureorum iustum
est absolute, ut red-
datur centum au-
rei. An autem hic de-
bitor factus impotens

¶ Ad id uero quod
ex parte iusti obicitur,
respondetur, quod
aliud est loqui de ius-
titiæ absolute, aliud
est loqui de execu-
tione, seu exhibitio-
ne iusti. Nos loqui-
mur de ipso iusto ab-
solute, quo scilicet
constituitur in esse
iusti, & dicimus de
cõmensuratione ad
alterum obiectum
uero loquimur de
executione iusti. Cre-
ditori namque cen-
tum aureorum iustum
est absolute, ut red-
datur centum au-
rei. An autem hic de-
bitor factus impotens

¶ Ad id uero quod
ex parte iusti obicitur,
respondetur, quod
aliud est loqui de ius-
titiæ absolute, aliud
est loqui de execu-
tione, seu exhibitio-
ne iusti. Nos loqui-
mur de ipso iusto ab-
solute, quo scilicet
constituitur in esse
iusti, & dicimus de
cõmensuratione ad
alterum obiectum
uero loquimur de
executione iusti. Cre-
ditori namque cen-
tum aureorum iustum
est absolute, ut red-
datur centum au-
rei. An autem hic de-
bitor factus impotens

¶ Ad id uero quod
ex parte iusti obicitur,
respondetur, quod
aliud est loqui de ius-
titiæ absolute, aliud
est loqui de execu-
tione, seu exhibitio-
ne iusti. Nos loqui-
mur de ipso iusto ab-
solute, quo scilicet
constituitur in esse
iusti, & dicimus de
cõmensuratione ad
alterum obiectum
uero loquimur de
executione iusti. Cre-
ditori namque cen-
tum aureorum iustum
est absolute, ut red-
datur centum au-
rei. An autem hic de-
bitor factus impotens

¶ Ad id uero quod
ex parte iusti obicitur,
respondetur, quod
aliud est loqui de ius-
titiæ absolute, aliud
est loqui de execu-
tione, seu exhibitio-
ne iusti. Nos loqui-
mur de ipso iusto ab-
solute, quo scilicet
constituitur in esse
iusti, & dicimus de
cõmensuratione ad
alterum obiectum
uero loquimur de
executione iusti. Cre-
ditori namque cen-
tum aureorum iustum
est absolute, ut red-
datur centum au-
rei. An autem hic de-
bitor factus impotens

R 3 tona.